

FLORIAN - MIRCEA PĂDUREANU

DOXOLOGIA ÎN TRADIȚIA MUZICALĂ ROMÂNEASCĂ

Presă Universitară Clujeană

FLORIAN-MIRCEA PĂDUREANU

**DOXOLOGIA
ÎN TRADIȚIA MUZICALĂ
ROMÂNEASCĂ**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2022

Referenți științifici:

Pr. Prof. univ. dr. Vasile Stanciu

Pr. Prof. univ. dr. Vasile Gordon

ISBN 978-606-37-1416-0

© 2022 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./Fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

CUPRINS

ABREVIERI	6
INTRODUCERE	7
CAPITOLUL I.	
TERMENI, FORMULE ȘI FORME DOXOLOGICE	11
I.1. TERMINOLOGIE	11
I.1.1. Formule doxologice în Sfânta Scriptură	11
I.1.2. Formule doxologice în cultul creștin	12
I.1.3. Doxologia și ereziile	13
I.2. <i>SLAVĂ INTRU CEI DE SUS LUI DUMNEZEU</i>	15
I.2.1. Doxologia mare-izvoare biblice	20
I.2.2. Autorul imnului	23
I.2.3. Doxologia mare-încadrare liturgică	24
I.2.4. Structura Marii Doxologii	28
I.3. DOXOLOGIA MARE -TEOLOGIE A LUMINII	29
I.4. DOXOLOGIA MARE-IMN TRINITAR	30
CAPITOLUL II.	
DOXOLOGIA MARE ÎN MANUSCRISELE ȘI TIPĂRITURILE ROMÂNEȘTI	32
II.1. TRADIȚIA MANUSCRISĂ A DOXOLOGIEI MARI	32
II.2. CIRCULAȚIA DOXOLOGIEI MARI ÎN NOTAȚIE BIZANTINĂ ÎN MANUSCRISELE ȘI TIPĂRITURILE ROMÂNEȘTI	33
II.2.1. Kir Melhisedec Episcopul Redeșteanul	33
II.2.2. Mihalache Moldovlahul	34
II.2.3. Petru Berechet	41
II.2.4. Petru Lampadarie	42
II.2.5. Daniil Protopsaltul	48
II.2.6. Iacob Protopsaltul	49
II.2.7. Petru Vizantie	54
II.2.8. Manuil Protopsaltul	55
II.2.9. Dionisie Fotino	57
II.2.10. Hurmuz Hartofilax	66
II.2.11. Visarion Protopsaltul	68
II.2.12. Ghelasie Basarabeanul	69
II.2.13. Anton Pann	78
II.2.14. Gheorghe Cociu	91
II.2.15. Onufrie Vizantie	93
II.2.16. Grigorie Protopsaltul	94
II.2.17. Theodor Fokaeo	97
II.2.18. Nectarie Schimonahul	100
II.2.19. Meletie Sisaniu	107

II.2.20. Zamfirache din România	108
II.2.21. Nae Mateescu	109
II.2.22. Serafim Ieromonahul	111
II.2.23. Cosma Maditinos	115
II.2.24. Ștefanache Popescu	117
II.2.25. Nicolae Barcan	123
II.2.26. Neagu Ionescu	127
II.2.27. PS. Gherasim Safirin	131
II.2.28. Ioan Zmeu	136
II.2.29. Theodor V. Stupcanu	137
II.2.30. Amfilohie Iordănescu	138
II.2.31. Gherontie Nicolau	141
II.2.32. Ștefan Basilescu	142
II.2.33. Vasile Ciureanu Bodești	143
II.2.34. Chiril Popescu	151
II.2.35. Anton Uncu	151
II.2.36. Ierod. Dionisie Marin	152
II.2.37. Arhid. Sebastian Barbu-Bucur	156
II.2.38. Pr.prof. Nicu Moldoveanu	161
II.2.39. Autori anonimi	165
II.3. CIRCULAȚIA DOXOLOGIEI MARI ÎN NOTAȚIE LINIARĂ ÎN TIPĂRITURILE ROMÂNEȘTI	170
II.3.1. Gavriil Musicescu, Gheorghe Dima, Grigore Gheorghiu	171
II.3.2. Atanasie Lipovan	175
II.3.3. Vasile Petrașcu	177
II.3.4. Pr. Nicolae Belean	181
II.4. DOXOLOGII ARMONIZATE	185
II.4.1. Pr. Iulian Cârstoiu	185
II.4.2. V. Ciureanu Bodești	186
II.4.3. Alex V. Raicu-Huși	187
II.4.4. Berezovschi Mihail	188
II.5. TABEL SINOPTIC AL DOXOLOGILOR MARI CU COMPOZITORI ÎN ORDINE CRONOLOGICĂ (COMPOZITORI GRECI)	192
II.6. TABEL SINOPTIC AL DOXOLOGILOR MARI CU COMPOZITORI ÎN ORDINE CRONOLOGICĂ (COMPOZITORI ROMÂNI)	196
II.7. TABEL SINOPTIC AL DOXOLOGILOR MARI ÎN NOTAȚIE LINIARĂ ȘI ARMONIZATE	200
II.8. TABEL SINOPTIC AL DOXOLOGILOR MARI PE EHURI	202
CAPITOLUL III	
DOXOLOGIA MARE -ANALIZĂ MORFOLOGICĂ SI MUZICALĂ	203
III.1. MORFOLOGIE	203
III.1. Structura poetică	203
III.2. ANALIZĂ MUZICALĂ	204
• Tradiția muzicală	204
• Noțiuni elementare de teoria muzicii bisericești	205

III.2.1. Ehul I	207
III.2.2. Ehul II	214
III.2.3. Ehul III plagal	218
III.2.4. Doxologie eh I de Vasile Petrașcu	228
III.2.5. Doxologie eh I plagal (Ghelasie Basarabeanul) armonizată de Pr.Iulian Cârstoiu.....	231
CONCLUZII	238
BIBLIOGRAFIE	239
ANEXE	247

ABREVIERI

Arhid.= Arhidiacon

A.S.V. = Arhivele Statului Vâlcea

B.A.R.= Biblioteca Academiei Române

B.M.Stvr.= Biblioteca Mănăstirii Stavropoleos

B.Muz.C.= Biblioteca Muzeului Mănăstirii Cernica

B.J.P.= Biblioteca Județeană din Ploiești

B.M.I.V= Biblioteca Muzeului de Istorie Vâlcea

B.M.S= Biblioteca Mănăstirii Sinaia

B.M.C= Biblioteca Mănăstirii Clocociov

B.P.M.V.C.= Biblioteca personală Mihai Viorel Corcodel

B.P.Pr.Buz. = Biblioteca personală Pr. Alexie Buzera

B.U.C.M.R.= Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România

B.C.U.M.E.=Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”-Iași

B.C.S.G.C.= Biblioteca Chilie Sf. Gheorghe Colciu-Sf. Munte Athos

B.M.M.L.=Biblioteca Mănăstirii Marea Lavră-Sf. Munte Athos

Dr.= Doctor

Ed.= Editura

E.I.B.M.B.O.R.=Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române

F.= Fila

Gr. Rom.= Grecesc-românesc

Ierom. = Ieromonah

M.O.= Revista *Mitropolia Olteniei*

Ms.= Manuscris

Ms. Rom.= Manuscrisul românesc

Nr.= Numărul

p.= Pagina

Pr.= Preot

Prof.= Profesor

Rev.= Revista

Rom.= Românesc-ească

Rom.-Gr.= Românesc-grecesc

Sec.= Secolul

Sf.= Sfântul

Vol.= Volum

INTRODUCERE

Subiectul acestei lucrări se constituie dintr-o analiză cât mai amănunțită a unuia dintre cele mai vechi imnuri de laudă, numit Doxologie.

Astăzi, într-o societate greu încercată, ispitită de a ieși cât mai mult din sfera religiosului, accentul pe lauda adusă lui Dumnezeu cade din ce în ce mai puțin, spre deosebire de multitudinile de cereri, puse înaintea divinității pentru a fi rezolvate, unele din ele cât mai urgent, în disperarea umanității, luminată totuși de ultima fărâmbă de nădejde în Cel care a creat-o.

Această constatare de facto mi-a fixat privirea asupra acestei teme. Omul înrădăcinat în spiritualitatea ortodoxă nu trebuie să uite cuvintele Sf. Scripturi: „Voi, urmași ai neamurilor, aduceți-I Domnului, Domnului aduceți-I slavă și cinste; aduceți-I Domnului slava datorată numelui Său, aduceți jertfe și intrați în curțile Lui, în curtea Lui cea sfântă închinați-vă Domnului”(Ps.95, 7-8). Așadar slăvirea lui Dumnezeu e poruncită. Cu El relaționând prin vorbire, omul, trebuie să-și exprime continuu bucuria, recunoștința și doxologia, deoarece Dumnezeu nu va înceta să-și arate iubirea față de el¹.

A doua motivație în alegerea temei, pornește dintr-un considerent personal, că nici o cântare bisericească nu îmbină atât de frumos cele patru forme de rugăciune (de laudă, de mulțumire, de mărturisire, de cerere), cântarea religioasă fiind în esența ei o formă poetică de rugăciune.

Pentru a participa la această *unitate melodică -doxologia-diversificată textual*-cele 4 forme de rugăciune-este necesară conștientizarea pe deplin a importanței rugăciunii de obște în viața noastră, printr-o prezență cât mai activă în unitatea impusă de sobornicitatea Bisericii Ortodoxe. Profesorul Edmund Schllink vorbind despre Biserica Răsăriteană în care totul e îmbrățișat de biruința lui Hristos spunea: „ În Sfânta Liturghie credincioșii sunt cuprinși de această biruință.În această siguranță a definitivei biruințe și a prefacerii care îmbrățișează totul, deosebirile dintre biserici capătă caracter provizoriu și trecător. În doxologie ele sunt deja depășite. În acest fel din slujba religioasă a Bisericii Răsăritene iau naștere impulsuri ecumenice puternice”².

Nu în ultimul, cea care a născut subiectul supus studiului, a fost dorința de a lărgi repertoriul actual al doxologiei prin aducerea în prim plan a materialului muzical existent în manuscrisele și tipăriturile românești, însoțit de o analiză pertinentă dar și de a-l pune efectiv, în viitor, la dispoziția protopsalților, spre valorificare.

Actualitatea și importanța temei. În sens teologic, importanța subiectului dezbătut poate fi extrasă din afirmația pr. Prof. Vasile Stanciu: „Muzica bisericească, dacă face abstracție de funcția doxologică pe care trebuie să o țină, încetează de a mai fi muzică bisericească, transformându-se în operă de artă profană”³. Altfel spus caracterul bisericesc al muzicii este indisolubil legat de această aducere de laudă lui Dumnezeu.

¹ Pr.Dumitru STĂNILĂ, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 268.

² Pr. Ioan PĂCURARIU, *Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea omofonă, în Glasul Bisericii*, XXXVII, nr.1-2, 1978, p.104.

³ Vasile STANCIU, „ Muzica liturgică în dimensiunea ei patristică și canonică” în *Studia Universitas Babeș-Bolyai Theologia Orthodoxa*, Cluj-Napoca, 1994, nr.2, p.82.

Din punct de vedere liturgic se impune o mai bună cunoaștere a imnurilor de natură nescrisuritică din categoria cărora face parte și doxologia, al cărei text îl poate arunca pe creștinul practicant în umbra îndoielii, referitoare la introducerea ei în cultul ortodox.

Așezându-ne în latura muzicală, inventarierea prin analiză a imnului mare doxologic în manuscrisele și tipăriturile românești poate aduce un plus de noutate și de prospețime aspectului interpretativ, noutate bazată însă pe vechimea vie a tradiției a Bisericii Ortodoxe.

Stadiul cercetării. În teologia românească nu există un studiu dedicat exclusiv doxologiei. Din punct de vedere liturgic, despre acest imn, ca parte integrantă, a slujbei utreniei, vorbește pr. Nicodim Mândiță în cartea intitulată *Utrenia cu însemnătatea ei* publicată în anul 1937, pr. Ene Braniște în *Liturgica specială pentru facultățile de teologie*, reeditată în 2005, la București și în *Liturgica generală*, carte de asemenea reeditată la Galați în anul 2002, Vasile Mitrofanovici în *Liturgica Bisericii Ortodoxe* apărută în anul 1929 la Cernăuți, precum și Badea Cireșeanu în *Tezaurul Liturgic al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit* volumul al III-lea tipărit la București în anul 1912. Pr. Petre Vintilescu făcând o retrospectivă istorică a imnografiei creștine, vorbește despre doxologie în cartea *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântare bisericească* apărută la Galați în 2006, ca a doua ediție.

Dintre autorii străini ale căror lucrări liturgice au fost traduse în limba română îi amintesc pe Sf. Simeon arhiepiscopul Tesalonicului cu *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii săi*, ediție îngrijită de Protosinghelul Grichentie Natu, tipărită la Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților 2003 și pe Juan Mateos cu lucrarea *Utrenia Bizantină*, traducere, prefată și note de Cezar Login, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

Sensurile teologice ale *luminii*-moment declanșator al doxologiei-sunt tratate de Sfinții Părinți în operele lor precum Sf. Simeon Noul Teolog în *Imnele iubirii*, Sf. Grigorie Palama în cuvântul *Despre sfânta lumină*, aflat în volumul al VII-lea al Filocaliei dar și Pr. Dumitru Stăniloae în *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, sau în lucrarea *Iisus Hristos-lumina lumii și îndumnezeitorul omului*.

În literatura străină de specialitate, prof. Andreas Teodorou prezintă un studiu teologic al doxologiei mari în cartea *Doxologia Mare* (comentariu teologic) apărută în anul 1996 în Grecia, la Atena. Este singura lucrare întâlnită până în momentul de față dedicată exclusiv acestui imn, care nu a fost supus în nici o tipăritură unei analize muzicale.

Descoperirea manuscriselor a avut la bază catalogarea lor de către istoricii, muzicologii și bizantinologii români ca Gabriel Ștrempel cu *Cataloagele manuscriselor românești* din Biblioteca Academiei Române, Ioan Bianu cu *Cataloagele manuscriptelor românești*, Pr. Nicu Moldoveanu cu teza sa de doctorat publicată în anul 1974 intitulată *Izvoare ale cântării psaltice în Biserica Ortodoxă Română, manuscrise muzicale vechi bizantine, grecești, românești și româno-grecești*, Sebastian Barbu-Bucur cu *Manuscrisele muzicale românești de la Muntele Athos* carte apărută în anul 2000 la Editura Muzicală. În anul anterior, 1999, Pr. Alexie Buzera publică la Craiova, la Fundația Scrisul Românesc, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din secolul al XIX-lea*, lucrare ce conține o catalogare a manuscriselor și tipăriturilor muzicale din secolul menționat în titlu. Printre cei care s-au ocupat de prezentarea manuscriselor se numără și Pr. Florin Bucescu a cărui lucrare, *Cântarea psaltică în manuscrisele moldovenești din secolul al XIX-lea* (Ghidul manuscriselor), apare la Iași în 2008, cunoscutul bizantinolog Vasile Vasile cu *Tezaur muzical românesc din Muntele Athos* în 3 volume publicate la Editura Muzicală în anii 2007, 2008 și 2013, Pr. Alexandrel Barnea cu o prezentare a manuscriselor muzicale psaltice din Biblioteca Episcopiei Romanului făcută în Revista de specialitate *Acta Musicae Bizantinae* vol. II, aprilie, 2000, muzicologul Constantin Secară, cel care inserează în cartea sa *Muzica Bizantină-doxologie și înălțare spirituală*, apărută la Editura Muzicală

în 2006, un catalog analitic al manuscriselor psaltice românești din secolul al XIX-lea aflate în fondul George Breazu din Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, Pr.Petru Stanciu cu lucrarea *Cultura muzicală de tradiție bizantină în centrul Transilvaniei sec.XVIII-XIX*, publicată la Editura Renașterea în anul 2010 și nu în ultimul rând Protos. Mihail Harbuzaru și Dragoș Șesan care au realizat *Catalogul Manuscriselor Mănăstirii Sinaia*, apărut la Editura Basilica în 2017.

De asemenea fotocopiile prezente în cărțile Arhid.Sebastian Barbu-Bucur, Mihalache Moldovlahul Anastasimatar I-II, mi-au permis accesul la manuscrisul <Z 26> din Marea Lavră-Athos, în care am aflat doxologiile lui Mihalache.

De un real folos în cercetarea muzicală efectuată, au fost *Lexiconul celor care de-a lungul veacurilor s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, al lui Gheorghe C. Ionescu publicat la Editura Diogene în anul 1994 la București, *Dicționarul de muzică bisericească românească* coordonat de Pr.Prof.Dr.Nicu Moldoveanu având alături pe Arhid.Prof.Dr.Sebastian Barbu-Bucur, Pr.Prof.Dr.Vasile Stanciu, Pr.Prof.Dr. Nicolae Necula, ieșit de sub tipar în 2013 la Editura Basilica și *Indexul general al studiilor, articolelor, recenziilor, compozițiilor, prelucrărilor și armonizărilor de muzică bisericească din revistele Patriarhiei Române* al Pr.Prof.Dr.Nicu Moldoveanu.

Metodologie. Consider ca fiind necesară redactarea unui studiu care să înglobeze toate aspectele - istoric, dogmatic, liturgic și muzical - unei analize complete a tuturor doxologiilor aflate în tradiția muzicală românească. Dacă astăzi există un inventar al manuscriselor și tipăriturilor muzicale, nu există un inventar al cântărilor și mai ales al unei singure cântări, aflată în ele.

Așadar printre metodele folosite în realizarea lucrării științifice se numără *analiza lingvistică* prin care ne familiarizăm cu terminologia specifică, atât ca înțeles cât și ca utilizare, având la bază diferite dicționare și lexicoane, *analiza istorică* cu ajutorul căreia s-a reușit încadrarea în timp și spațiu a textului doxologiei mici și mari, a cântării, cu circulația ei în manuscrisele și tipăriturile românești, dar și *analiza teologică* în centrul căreia stă Sfânta Scriptură având alături scrierile Sfinților Părinți pentru descoperirea sensurilor adânci, de inspirație divină, sensuri puse în evidență foarte frumos atât liturgic cât și muzical. *Analiza muzicală* completează metodologia utilizată, aceasta răsfrângându-se asupra unor Doxologii Mari din eburile diatonice, cromatice, enarmonice și a unui fragment din Doxologia Mare, glasul al V-lea, de Ghelasie Basarabeanul, armonizat de Pr.Iulian Cârstoiu, aici folosind și *metoda comparativă* pentru identificarea diferențelor în traduceri.

Lucrarea de față își propune realizarea primilor pași în redescoperirea, ordonarea, promovarea și analizarea științifică a Doxologiei Mari prezentă în bogatul fond de manuscrise și cărți în limba română.

Teza de doctorat este împărțită în trei capitole care urmăresc apariția și dezvoltarea doxologiei mari atât literar cât și muzical.

Primul capitol se deschide cu explicarea terminologiei. Pentru a înțelege constituirea ei, următoarele subcapitole prezintă izvoarele scripturistice ale cântării de laudă, introducerea ei în cultul divin în diverse forme și sub diverse formule doxologice, lupta lor cu ereziile vremii ce au determinat dezvoltarea lor. De asemenea este urmărită prezența marelui imn doxologic în primele veacuri creștine cu sursele de inspirație biblică și identificarea autorului lui. O dată ce textul a fost stabilit, următoarele subcapitole vorbesc despre încadrarea liturgică a imnului, și semnificațiile sale duhovnicești.

În al doilea capitol sunt expuse rezultatele cercetării care ne arată circulația Slavosloviei Mari în manuscrisele și tipăriturile muzicale românești atât în notație liniară cât și în notație psaltică. Este redat cu exactitate, cu număr de filă, de pagină, locul în care a fost așezată în scris fiecare doxologie. Deși manuscrisele și tipăriturile nu conțin toate doxologii așa cum majoritatea cuprind heruviche, axioane, chinonice, descoperirea lor în marile biblioteci ca Biblioteca Academiei Române, Biblioteca

Sfântului Sinod, Biblioteca Națională Română, în bibliotecile mitropoliilor, a episcopilor, a mănăstirilor și chiar în bibliotecile personale ale unor părinți și protopsalți a fost o adevărată bucurie.

Cel de-al treilea capitol ne pune înaintea câteva analize muzicale ale doxologiei mari pe glasuri diferite. Parcursul analitic se are în vedere analiza textului (delimitarea textului după cadențe), originea melodiei, ambitusul melodic, punctul culminant, intervale, ritmul, tempoul modulația, prezența și lucrarea floralelor, punctuația variată (cadențe tipice, atipice)

Studiul bazat și pe inventarierea doxologiilor mari românești cu siguranță își va găsi locul original în cercetarea românească, prin atingerea scopului lui, de evidențiere a importanței liturgice și muzicale a acestui imn, unul dintre cele mai vechi din imnografia creștină.

CAPITOLUL I

TERMENI, FORMULE ȘI FORME DOXOLOGICE

I.1.TERMINOLOGIE

Termenul doxologie(δοξολογία) provine din limba greacă din împreunarea cuvintelor δοξα(slavă, mărire) și λογος (cuvânt) înseamnă cuvânt - cuvântare de slavă, mărită-cuvântare.

În tradiția slavonă el se traduce prin slavoslovie (Славословие), de asemenea un cuvânt compus din Славо (slavă) și словие (cuvânt), corespondentul în limba latină al doxologiei, slavosloviei fiind gloria.

Verbul δοξολογω,-εω, ca derivat al substantivului mai sus numit, înseamnă a slăvi pe Dumnezeu, a cânta imne de laudă lui Dumnezeu⁴.

Manifestarea acestui sentiment religios de preaslăvire, preamărire, de laudă adusă lui Dumnezeu este desemnată de cuvintele doxologhisire, slavoslovire, glorificare, iar calitatea de slăvitor, de lăudător (de Dumnezeu) este dată de termenul δοξολογος⁵.

În sens liturgic, în limba engleză, *doxology*⁶, este explicat ca o formulă de laudă, o exclamare care marchează încheierea unei rugăciuni, aceasta fiind cunoscută în tradiția Bisericii Ortodoxe ca doxologie mică (μικρή δοξολογία, малое славословие, small doxology).

Atunci când este interpretată doxologia - imnul îngeresc⁷ „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu”- vorbim despre doxologia mare (μεγάλη δοξολογία, великое славословие, the great doxology) forma muzicală îmbrăcată de aceasta, asupra căreia se răsfrânge și cercetarea mea, fiind elementul distinctiv, atâta timp cât aceleași text, dar rostit, în practica liturgică îl numim doxologie mică. În aceeași practică, ceea ce le mai deosebește, este momentul așezării lor în serviciul divin public, cea mare prin interpretarea care îi conturează un aspect fastuos este rânduită în duminici și în sărbători, iar cea mică în zilele de rând.

Înțelesul acestor cuvinte arată o legătură între om și divinitate, necesară, menținută prin lauda adusă de creație Creatorului pentru binefacerile primite devenită scop al universului, lauda lui Dumnezeu fiind „firul care unește toate locurile din univers, ultima rațiune, ținta cea mai înaltă” așa cum spune bătrânul Ioil din Kalamata⁸.

I.1.1.Formule doxologice în Sfânta Scriptură.

Întreaga Sfântă Scriptură cuprinde expresii și rugăciuni doxologice care în timp au intrat în cult, sau au inspirat imnografia în alcătuirea unor texte liturgice, ele constituind totodată îndemnuri de a aduce laudă lui Dumnezeu, de a-L slăvi din tot sufletul și din tot cugetul nostru.

Deschizând Vechiul Testament vedem că Dumnezeu e demn de a fi slăvit⁹: „Dați Domnului, neamuri păgâne, dați Domnului slavă și cinste! Dați Domnului slavă pentru numele Lui....”(I Par.16,

⁴ Pr. Ene BRANIȘTE, Prof .Ecatarina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană Caransebeș, 2001,p.141.

⁵ G, IOANIDU, *Dikționarul elino-românesku*, Tipografia Statului, București, 1864, p.598.

⁶ DUMBARTON OAKS, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol.I, Oxford University Presss, New York-Oxford, 1991, p.660.

⁷ *Dicționar de muzică bisericească românească*, Editura Basilica, București, 2013, p.243.

⁸ Î.P.S.Andrei Andreicuț, *Mai putem trăi frumos?*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2012, p.95.

⁹ Dr .Constantin CHIRICESCU, Ic.Constantin Nazarie, *Călăuza Predicatorului*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1902, p.280.

CONCLUZII

Doxologia Mare este unul dintre cele mai vechi imne, de inspirație scripturistică, de inspirație îngerească după cuvintele cu care începe, făcând legătura între imnul eminamente biblic și cel reieșit din poezia imnografică. Este un imn al bucuriei, al primirii și al vederii lumii în lume, fiind forma cea mai completă de rugăciune, aducând la un loc rugăciunea de laudă, de mulțumire, de mărturisire, de cerere.

Cântarea Slavosloviei, mărindei, a imnului îngeresc, a slăvitei cuvântări sau a imnului dimineții, este pusă în legătură în serviciul liturgic ortodox cu apariția luminii zilei, cuvântul *lumină* fiind de 3 ori menționat în textul ei.

Prima atestare a Doxologiei Mari – cântată – pe teritoriul țării noastre, arătată de Arhid. Sebastian Barbu-Bucur în *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României*, ne este dată de călugărul misionar Marco Bandini, care călătorind prin Muntenia și Moldova, întâlnește în ziua de Bobotează a anului 1647, un copil de șapte ani cântând cu o voce răsunătoare în limba valahă: *Slavă întru cei de sus*.

Secolul al XVIII-lea pe teritoriul țării noastre a început cu un amplu și complex proces de așezare a muzicii bizantine pe texte în limba română, denumit generic „românire”. Filothei sin Agăi Jipei, Mihalache Moldovlahul, Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Ghelasie Basarabeanul, Dimitrie Suceveanu, Nectarie Protopsaltul, au tălmăcit vechile repertorii ale marilor psalți greci, prelucrându-le sau chiar completându-le cu faceri proprii.

Analiza muzical-comparativă ni-i arată pe Macarie Ieromonahul ca un păstrător al accentelor din vorbire, subliniind muzical valoarea duhovnicească a unor cuvinte la fel ca și Nectarie Protopsaltul, și pe Dimitrie Suceveanu un apărător fidel al compoziției lui Petru Peloponisiul.

În secolul al XIX -lea creațiile proprii ocupă un loc important în muzica bisericească. Acest meșteșug al traducerilor și al melo-facerii este prezent și astăzi la unii iubitori ai acestei muzicii.

Glasurile cele mai folosite în repertoriul Doxologiei Mari din manuscrisele și tipăriturile cercetate sunt:

- glasul VIII - 40 doxologii;
- glasul V - 34 doxologii;
- glasul VII - 32 doxologii;
- glasul VI - 29 doxologii;
- glasul I, II și IV - câte 28 de doxologii;
- glasul III - 22 doxologii;

Din totalul de 241 al doxologiilor aflate, 207 sunt scrise în notație psaltică din care 154 scrise simfonice (irmologic) și pe larg (argon) 53.

De asemenea sunt menționate 28 doxologii scrise numai în notație liniară și 6 armonizate unele scrise pe 2 sau 3 voci egale și în notație psaltică.

Lucrarea poate fi completată, prin descoperirea altor noi Doxologii Mari, sau variante, în manuscrisele muzicale românești aflate prin mănăstiri, prin bibliotecile personale ale unor colecționari, care așteaptă ștergerea colbului de pe ele și catalogarea lor, acestea constituind un izvor nesecat de inspirație, de analiză.

Autorii Slavosloviei Mari au încercat să pună în valoare muzica Bisericii noastre Ortodoxe, să o dezvolte, să o înfrumusețeze, preluând, reproducând și prelucrând lucrări ale înaintașilor lor potrivit cunoștințelor deținute.

Munca lor, întregă, ne-a rămas ca moștenire așteptând să fie redescoperită și valorificată în cânt.

BIBLIOGRAFIE

1. IZVOARE:

1.1. Ediții ale Sfintei Scripturi:

- BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de IPS BARTOLOMEU Valeriu Anania, București, E.I.B.M.B.O.R., 2001.

1.2. Opere patristice în limba originală.

1. SF. ATANASIE CEL MARE, arhiep. Alexandriei, *Omilii duhovnicești- Despre feciorie*, în col. *Sfinți Părinți ai Bisericii*, introducere de Drd. Alexandru PRELIPCEAN, traducere și note Ionuț - Cristian PREDA, Ed. Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, Slobozia, 2011.
2. SF. GRIGORIE PALAMA, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie; al treilea dintre cele din urmă. Despre sfânta lumină*, în Filocalia, vol. VII, traducere, introducere, note de Pr. Prof. Dumitru STĂNILOAE, E.I.B.M.B.O.R., București, 1977.
3. SF. VASILE CEL MARE, *Scrieri partea a treia- Despre Sf. Duh* în col. *Sfinți Părinți ai Bisericii*, vol. 12., traducere, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. Constantin CORNIȚESCU și Pr. Prof. Dr. Teodor BODOGAE, E.I.B.M.B.O.R., 1988.
4. TERTULIAN, *Apologeți de limba latină- Apologeticul (Apologeticum)*, în col. *Părinți și scriitori bisericești*, vol. 3., traducere de Prof. Nicolae CHIȚESCU, Eliodor COSTANTINESCU, Paul PAPADOPOL, Prof. David POPESCU, introducere note și indici de Prof. Nicolae CHIȚESCU, E.I.B.M.B.O.R., București, 1981.

1.3. Manuscrise muzicale:

1.3.1. București – Biblioteca Academiei Române: 6 manuscrise:

Nr: ms. rom. **61** (*Psaltichie rumânească*, 1713); ms. gr.-rom. **783** (*Antologhion*, 1803); ms. rom. **202** (*Antologhion-Liturghier*, 1850); ms. rom.-gr. **304** (*Antologhion-Liturghier*, încep. sec. al XIX-lea); ms. rom. **513** (*Antologie*, 1855); ms. rom. **541** (*Liturghier-Antologie*, 1839);

1.3.2. Biblioteca Națională a României: 2 manuscrise:

Nr: ms. rom. **28884**, (*Antologhion, adecă adunare de cântări*, 1859); ms. rom. **17541**, (*Antologhion*, 1861);

1.3.3. București – Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România: 3 manuscrise:

Fondul George Breazu: ms. rom. **4656** (*Anastasimatar*, 1865); ms. rom. **4661** (*Docsologhie*, 1869); ms. rom. **7304** (*Antologhion*, 1854);

1.3.4. Biblioteca Mănăstirii Neamț: 1 manuscris:

Nr: ms. rom.-gr. **28** (*Antologhion*, prima jum. a sec. al XIX-lea);

1.3.5. Biblioteca Sfântului Sinod: 7 manuscrise:

Nr.: ms. rom. **I 27** (*Cântările Vecerniei, Utreniei, Sf. Liturghii, Penticostarului, Triodului*, 1849); ms. rom. **II-12**, (*Cântări bisericești din Triod, Penticostar și la Sărbătorile de peste an*, 1858); ms. rom. **I-58** (*Cântări la Vecernie, utrenie, Sf. Liturghie*, 1868); ms. rom. **I-16** (*Cântările celor șapte laude*, 1862); ms. rom. **I 17** (*Cântări bisericești pe note psaltice*, 1867); ms. rom. **I-68** (*Slavoslovii românești alcătuite de Anton Pan*, sec. al XIX-lea); ms. rom. **I 95** (*Anastasimatar*, sec. al XX-lea);

1.3.6. Biblioteca Mitropoliei Moldovei și Bucovinei: 5 manuscrise:

Nr.: ms.rom-gr. **27**, (*Antologhie cu cântări ale Utreniei și Liturghiei*, 1847); ms.rom-gr.**20**, (*Antologhion*, 1851); ms.rom-gr. **31/49**, (*Antologhie sau floarea legerii*, 1858); ms.rom. **149** (*Priveghierul, tomul al II-lea*, 1907); ms.rom. **145**, (*Priveghierul, tomul al II-lea*, 1908);

1.3.7. Biblioteca Episcopiei Romanului: 5 manuscrise:

Nr.: ms.rom-gr. **24** (*Antologhion*, 1849); ms.rom.gr.**26** (*Antologhion*, mijlocul sec.al XIX-lea); ms.rom. **30**, (*Antologhion*, 1840); ms.gr-rom.**85**, (*Irmologhion calofonicon și doxologii în limba greacă*, a doua jum. a sec. al XIX-lea); ms.rom.-gr.**49** (*Antologhion*, 1860).

1.3.8. Mănăstirea Cernica-Biblioteca Muzeului Mănăstirii Cernica: 5 manuscrise

Nr.: ms. rom-gr. **178** (*Antologhion*, 1845); ms.rom. (*Priveghier*, 1848)-**fără cotă**, ms.rom. **336** (*Antologhion*, sec. al XX-lea); ms.rom.**3686** (*Engolpion sau flori de cântări alese bisericești*, 1910); Nr: ms.rom. **212** (*Catavasier*, începutul sec. XIX);

1.3.9. București – Biblioteca Mănăstirii Stavropoleos: 10 manuscrise:

Nr: ms. rom-gr. **86m** (*Antologhion*, 1877); ms.rom.**91m** (*Antologhion*, încep. sec. al-XIX-lea); ms.rom.**87m** (*Antologhion*, 1859); ms.rom.**84m** (*Antologhion*, 1863); ms.rom.**7304** (*Antologhion*, 1854); ms.rom.**85m** (*Antologhion*, 1893); ms.rom. **4939** (*Caet pentru cântări bisericești*, 1949); ms.rom.**92 m** (*Antologhion*, a II-a jum. a sec.al XIX-lea); ms.rom.**6041** (*Micul Anastasimatar*, 1912); ms.rom.**90 m** (*Antologhion*, 1871);

1.4. Sf. Munte Athos-Biblioteca Chilie Sf. Gheorghe Colciu: 2 manuscrise:

Nr: ms.rom.**1061** (*Carte de cântări pentru Slavoslovii și Amasticoane*, 1891); ms.rom.**27** (*Priveghier*, 1887);

1.4.1. Sf. Munte Athos-Biblioteca Mănăstirii Marea Lavră: 1 manuscris:

Nr: ms.rom. Z 26 (*Anastasimatar*, 1767);

1.4.2. Ploiești – Biblioteca Județeană: 1 manuscris: 1 manuscris:

Nr: ms.rom.**M.D.3III,256** (*Buchet muzical*, 1938);

1.4.3. Biblioteca personală Pr. Alexie Buzera

Nr: ms.rom. **necatalogat**, *Muzică bisericească*, 1928;

1.4.4. Biblioteca personală Mihai Viorel Corcode: 2 manuscrise:

Nr: ms. rom.**1** (*Antologie*, 1878); ms.rom.**2** (*Anastasimatar practic-ritmat*, 1903-1904).

1.4.5. Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”-Iași: 3 manuscrise

Nr: ms. rom. **III-79** (*Antologhion*, Ghelasie Basarabeanu, 1839); ms.rom-gr.**III-364**, (*Antologhion psaltic*, 1853); ms.rom.**II-32** (*Antologhion*, 1862);

1.4.6. Biblioteca Mănăstirii Sinaia: 1 manuscris

Nr: ms.rom. **35**, (*Antologhion*, jum.sec. al XIX-lea);

1.4.7. Biblioteca Mănăstirii Clocociov: 1 manuscris

Nr: ms.rom -nr.inv.**05916** (*Antologhion* jum.sec. al XIX-lea)

1.4.8. Arhivele Statului Vâlcea: 1 manuscris

Nr: ms.rom.**79** (*Antologhion*, sec.al XIX-lea)

1.4.9. Biblioteca Muzeului de Istorie Vâlcea: 1 manuscris

Nr: ms rom. **fără cotă** (*Antologie*, încep. sec. al XX-lea)

1.5. Tipărituri de muzică:

1.5. Cărți:

1. BARBU-BUCUR, Arhid.Sebastian,, *Filothei sin Agăi Jipei. Psaltichie rumânească*, vol. I, *Catavasier*, în: Izvoare ale muzicii românești. Documenta et Transcripta, vol.VII A, București, Ed. Muzicală, 1981.

2. BARBU-BUCUR, Arhid. Sebastian, *Mihalache Moldovlahul, Anastasimatar*, vol.I, în: Izvoare ale muzicii românești, Documenta et Transcripta, vol. XII A, București, Ed. Muzicală, 2008.
3. BARBU-BUCUR, Arhid. Sebastian, *Mihalache Moldovlahul, Anastasimatar*, vol.II, în: Izvoare ale muzicii românești, Documenta et Transcripta, vol. XII B, București, Ed. Muzicală, 2011.
4. BARBU-BUCUR, Arhid. Sebastian, *Mihalache Moldovlahul, Muzica bizantină în veșmânt românesc-sec. XVIII*, vol.III, în: Izvoare ale muzicii românești, Documenta et Transcripta, vol. XIIC, Ed. Muzicală, București, 2013.
5. BARBU BUCUR, Arhid. Sebastian, *Arhiereul Gherontie Nicolau-celebru compozitor de monodie sacră 1867-1948*, Editura Semne, București, 2012.
6. ***Buchet muzical athonit *Cântările Utreniei*, vol.3, Editura „Evanghelismos”, 2008.
7. BARBU-BUCUR, Arhid. Sebastian, *Cântări la Vecernie, Utrenie și Sfânta Liturghie*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2009.
8. BELEAN, Pr. Nicolae, *Cântări bisericești tradiționale*, ediția a III-a, Edit. Marineasa, Timișoara, 2009.
9. BEREZOVSKI, Mihail, *Imnele Vecerniei, Utreniei*, Chișinău, 1927.
10. CÂRSTOIU, Iulian, *Doxologia glas V*, în rev. B.O.R în rev. B.O.R., an XCII-Nr.11-12, 1974.
11. CIOBANU, Gheorghe Anton Pann-*Cântece de lume*, Editura de Stat pentru Literatură și artă, București, 1955.
12. CIUREANU-BODEȘTI, Vasile, *Liturghier*, Tipografia Centralei Cooperativelor, 1928.
13. FRIMU, Nectarie, *Tomul al II-lea al Antologhiei sau Carte de cântări bisericești*. Traduse din originalele grecești în limba moldovenească. Traducător, editor și tipograf: Arhiereul Nectarie Frimul Tripoleos. Iași, 1846.
14. GHEORGHIȚĂ, Nicolae, *Noul Anastasimatar-Dionisie Fotino* (ediție în lb.greacă,) Editura Universității Naționale de Muzică din București, 2013.
15. GHERASIM, PS. al Romanului, *Slavoslovia pe opt glasuri*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1907.
16. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ,Πρωτοψαλτου, *Ταμειον Αντολογιας*, τομους Β, Τυπ. Κάστρου εις Γαλατάν, Κωνσταντινουπόλει, 1834.
17. IONESCU, Ieromonah Dometie, *Antologie care cuprinde cântări pentru Vecernie, Utrenie, Liturghie, Postul Mare etc.*, București, Tipo-Litografia „Cărților Bisericești”,1898.
18. IONESCU, Neagu, *Buchetul musical*, Tipografia Alessandru Georgescu, Buzău, 1881.
19. IORDĂNESCU, Amfilohie, *Buchet de muzică*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1933.
20. LIPOVAN, Atanasie, *Cântări bisericești pentru toate sărbătorile de peste an întocmite pe baza vechilor melodii, obișnuite în Banat și Crișana, puse pe note liniare*, vol. I, Tipografia Diecezană, Arad, 1944.
21. MUSICESCU, Gavriil, DIMA, Gheorghe și GHEORGHIU, Grigorie, *Anastasimatarii-cuprinzând Svetelnele, Eothinalele(voscresnele) și Doxologiile, puse pe cele 8 glasuri întrebuințate în Biserica Orthodoxă Română, prelucrate și scrise pe notațiunea liniară*, C.G.Roder, Leipzig, glasul 1(1884), glasul 2 (1885), glasul 3 (1886), glasul 4 (1887), glasul 5 (1887), glasul 6 (1888), glasul 7 (1888), glasul 8 (1889).
22. LUNGU, Prof.N., COSTEA, Pr.prof.Gr., CROITORU, Prof.I., *Gramatica muzicii bisericești „psaltice”-studiu comparativ cu notația liniară*, București, 1997.
23. LUNGU, Prof. C.Nicolae. CROITORU, Prof.Ion, COSTEA, Pr.Prof.Grigore, *Anastasimatarul uniformizat-Utrenierul*, Editura și Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2004.
24. PANN, Anton, *Rânduiala Sfintei și dumnezeieștii Liturghii*, București, 1847.

25. PANN, Anton, *Irmologhiu – Catavasier*, a II-a ediție, Tipografia lui Anton Pann, București, 1854.
26. POPESCU, Pasărea, I. *Catavasier*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1908.
27. SERAFIM, Ieromonahul, *Tomul I al Antologiei*, Tipografia Sfintei Episcopii, Buzău, 1856.
28. SERAFIM, Ieromonahul, *Irmologhiu sau Catavasier*, a II-a ediție, Tipografia Sfintei Episcopii Buzău, 1856.
29. STANCIU, Pr. Vasile *Utrenierul-Cântările Utreniei de Duminică dimineața, compuse și fixate pe notație liniară după melodiile celor opt glasuri bisericești, notate de preotul Dimitrie Cunțanu*, ediția a II-a, partea I, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2012.
30. SEVEREANU, Nicolae, *Curs elementar de musica orientala (bisericească)*, Tipografia Alessandro Georgescu, Buzău, 1900.
31. UNCU, Anton, *Antologhion*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1946.
32. ZMEU, Ioan, *Utrenier și Lirurghier*, Tipografia Alessandro Georgescu, Buzău, 1892.

1.5.1. Cărți de cult

- *** *Ceale opt glasuri sau Octoiul cel mic. Cu orânduiala Vecerniei, Liturghiei, împreună cu Glasurile, cu Podobile, Catavasiile, Irmoasele, Polieleul, Pripealele cu Sveatilnele și Voscreasnele de preste tot anul*, (CR XIX I 790, B.N.R.), Sibiu, 1855.
- *** *Octoechu micu pre optu tonuri*, (CR. XIX I 363, B.M.B.), Blaj, 1858.
- *** *Mineiul lunii iulie*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1928.
- *** *Triodul*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1986.
- *** *Catavasier sau Octoi mic*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002.

1.5.2 Cataloage ale manuscriselor muzicale bizantine:

1. BARBU-BUCUR, Sebastian, Arhid, *Manuscrisele muzicale românești de la Muntele Athos*, Ed. Muzicală, București, 2000.
2. BARNEA, Alexandrel, Pr., *Manuscrisele muzicale psaltice din Biblioteca Episcopiei Romanului*, în rev. Acta Musicae Bizantinae vol. II, aprilie, 2000.
3. BIANU, I., *Catalogul manuscriselor românești*, vol. I, București, 1907.
4. BIANU, Ion și CARACAȘ R., *Catalogul manuscriptelor românești*, tomul II, București, 1913.
5. BUCESCU, Florin, *Cântarea psaltică în manuscrise moldovenești din secolul al XIX-lea, Ghidul manuscriselor psaltice-Moldova, sec. XIX*, Vol. I și II, Ed. Artes, Iași, 2009.
6. BUZERA, Alexie, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din secolul al- XIX-lea*, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 1999.
7. HARBUZARU, Protos. Mihail, ȘESAN, Dragoș, *Catalogul Manuscriselor Mănăstirii Sinaia*, Editura Basilica, București, 2017.
8. MOLDOVEANU, Nicu, *Izvoare ale cântării psaltice în Biserica Ortodoxă Română, manuscrise muzicale vechi bizantine, grecești, românești și româno-grecești*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1974.
9. MOLDOVEANU, Pr. Prof. Dr. Nicu *Indexul general al studiilor, articolelor, recenziilor, compozițiilor, prelucrărilor și armonizărilor de muzică bisericească din revistele Patriarhiei Române*, Tipografia Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.
10. SECARĂ, Constantin, *Muzica Bizantină-doxologie și înălțare spirituală*, Editura Muzicală, București, 2006.
11. STANCIU, Pr. Petru, *Cultura muzicală de tradiție bizantină în centrul Transilvaniei sec. XVIII-XIX*, Editura Renașterea, 2010.

12. ȘTREMPEL, G., Catalogul manuscriselor românești, București, Editura Științifică, vol. I (1978), vol. II (1983), vol. III, (1987), vol. IV, (1992).
13. Vasile Vasile cu *Tezaur muzical românesc din Muntele Athos*, Ed. Muzicală, vol. I (2007), vol. II (2008), vol. III (2013).

2.DICȚIONARE, LEXICOANE:

1. BRANIȘTE Pr. Ene și BRANIȘTE, Prof. Ecaterina, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2001.
2. BRIA, Pr. Ion, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.
3. DUMBARTON OAKS, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol.I, Oxford University Presss, New York-Oxford, 1991.
4. IOANIDU G, , *Dikționarul elino-românesku*, Tipografia Statului, București, 1864.
5. IONESCU, C. Gheorghe, *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, București, Ed. Muzicală, București, 1994.
- 6.****Dicționar de Muzică Bisericească Românească*, Editura Basilica, București, 2013.
- 7.****Dicționar de termeni muzicali*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
- 8.****The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford University Press, 1991.
9. LECLERCQ, Henri, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, vol.4, pt.2, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1921.
10. IOAN, Pr .Mircea *Dicționar al Noului Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995.

3. LUCRĂRI DE SPECIALITATE:

1. ANDREICUȚ. Î.P.S. Andrei, *Mai putem trăi frumos?*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2012.
2. ANDRIEVICI, Samuil, *Liturgica care cuprinde scurtă tâlcuire a tuturor rânduierilor liturgice după tipicul bisericii dreptcredincioase a răsăritului*, Cernăuți, 1860.
3. BRANIȘTE, Pr. Ene, *Liturgica generală*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002.
4. BRANIȘTE, Pr. Ene *Liturgica Specială pentru Facultățile de Teologie*, Ediția a-IV-a, București, Ed. Lumea Credinței, 2005.
5. BUTA, Pr. Ioan, BUTA, Pr.Ioan-Eugen, BUTA, Prof. Nicolae-Marcel, *Concordanță biblică*, Editura Basilica, București 2018.
6. CHIRICESCU, Dr .Constantin *Călăuza Predicatorului*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1902.
7. CIOBANU, Gheorghe, *Studii de Etnomuzicologie și Bizantinologie*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1974.
8. CIREȘEANU Badea, *Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit*, tom. al II-lea, Tip.Gutenberg, București, 1911.
9. CIREȘEANU Badea, *Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit*, tom. al III-lea, Tip.Gutenberg, București, 1912.
10. CONSTANTZOS, George, TAMVAKOS, Thomas, TRIKOUPIS, Athanasios, *Hellenes Composers of Thrace*, Alexandroupolis 2017.
11. DIACONESCU Mihail, *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*, Editura Porto-Franco, Galați, 1996.
12. FARROW G. Michael, *The Great Doxology-Byzantine Tone 3*, Antiochian Orthodox Christian Archdiocese, 2013.

13. GHEORGHITĂ Conf.univ.dr.Nicolae, *Direcții stilistice în muzica primelor veacuri creștine*, în vol. „*Preotul compozitor Gheorghe Șoima (1911-1985)*”-Simpozionul național de muzicologie, Editura Univ.Lucian Blaga, Sibiu, 2010.
14. GIULEANU, Victor, *Melodica Bizantină*, Ed. Muzicală, București 1981.
15. GIULEANU, Victor, *Tratat de teoria muzicii*, Edit. Muzicală, București, 1986.
16. GORDON, Pr. Vasile. IVAN, Pr. Adrian, BELDIMAN, Pr. Nicușor, *Omiletica*, Editura Basilica, București, 2015.
17. GRĂJDIAN, Pr. Vasile, *Elemente de cântare bisericească și tipic*, Editura Univ. Lucian Blaga, Sibiu, 2002.
18. GRĂJDIAN Pr. Vasile., *Teologia cântării liturgice în Biserica Ortodoxă*, Editura Universității „L. Blaga” din Sibiu, 2000.
19. ICĂ, Diac .Ioan jr., *Canonul Ortodoxiei*, vol.I., Editura Deisis, Sibiu, 2008.
20. IONAȘCU, Pr. Stelian, *Teoria muzicii psaltice pentru Seminariile Teologice și școlile de cântăreți*, Edit. Sofia, București, 2006.
21. ISĂROIU Pr.conf.univ.dr.Ion, *Cântarea psalmilor și cântarea imnelor în Biserica creștină primară*, în vol. „*Preotul compozitor Gheorghe Șoima(1911-1985)*”-Simpozionul național de muzicologie, Editura Univ.Lucian Blaga, Sibiu, 2010.
22. KONSTANTINOU, N. Georgios, *Teoria și practica muzicii bisericești*, vol I, Asoc. culturală Byzantion, Iași, 2012.
23. MATEOS, Juan, *Utrenia bizantină*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
24. MĂNDIȚĂ, Pr. Nicodim, *Utrenia cu însemnătatea ei*, Biblioteca Ortodoxiei, Nr.79,1937.
25. MITROFANOVICI, Dr.Vasile, *Liturgica Bisericii Ortodoxe-cursuri universitare*, Editura Consiliului Eparhial Ort.-Rom. Din Bucovina, Cernăuți, 1925.
26. MOISESCU, Titus, *Cântarea monodică bizantină pe Teritoriul României-Prolegomene Bizantine II*, Editura Muzicală, 2003
27. MOISESCU, Titus, *Monodia Bizantină în gândirea unor muzicieni români*, Editura Muzicală, București, 1999.
28. MOISIL, Costin, *Construcția unei indentități românești în muzica bisericească*, Editura U.N.M.B. 2018.
29. MOISIL, Costin, *Românirea cântărilor: un meșteșug și multe controverse*, Editura Muzicală, București, 2012.
30. MOLDOVEANU, Pr.Nicu *Istoria muzicii bisericești la români*, Editura Basilica, București 2010.
31. MOLDOVEANU, Pr.prof.univ.dr.Nicu, *Doxologii mari pe cele opt glasuri*, E.I.B.M.O, București, 2018.
32. NICODIM, PS. al Severinului și Strehaiei, *Pastorală la Praznicul Nașterii Domnului: Iisus Hristos-Lumina lumii*, Editura Didahia, 2018.
33. NICOLAU, Gherontie, *Îndrumătorul Liturgic*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1939.
34. PANȚIRU, Grigore, *Notația și ehurile muzicii bizantine*, Edit. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1971.
35. POSLUȘNICU, Gr., Mihail., *Istoria muzicii la români*, Editura „Cartea Românească”, București, 1928.
36. RAICULESCU, Diac. I.V., *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, Tipografia Gutenberg, București, 1905.
37. RÎPĂ, Constantin *Teoria superioară a muzicii,-sisteme tonale*, vol.I, Edit. Media Musica, Cluj-Napoca, 2001.

38. Sf.SIMEON Arhiep.Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi*, vol.I, Editura Arhiep. Sucevei și Rădăuților, 2002.
39. SIMEON Sf. Arhiepiscopul Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii săi*, vol. I, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002.
40. SIMEON Sf. Arhiepiscopul Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii săi*, vol. II, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2003.
41. SIMONOPETRITUL, Makarios, *Triodul Explicat*, trad. de Diac.Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2008.
42. STĂNILOAE Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993.
43. STĂNILOAE Dumitru, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Edit. Anastasia, București, 1994.
44. STĂNILOAE, Pr.Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1996.
45. STĂNILOAE, Pr.Dumitru *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol.II, Editura. I.B.M.B.O.R, București, 1997.
46. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, Ανδρέας *Η μεγάλη δοξολογία* (θεολογικό σχόλιο), Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 1996.
47. VINTILESCU, Pr. Petre, *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântarea bisericească*, Editura Partener, Galați, 2006.
48. ΖΥΓΟΥΡΗ, Αν.Φιλίππου *Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής*, Σιάτιστα, 2010.

4. STUDII:

1. BARBU-BUCUR, Prof.dr.Sebastian, *Cântarea de cult în Sfânta Scriptură și Sfânta Scriptură în cântările Bisericii Ortodoxe*, în S.T., seria a II-a, an.XL,nr.5 sept.-oct., București, 1988.
2. BARBU-BUCUR Sebastian, *Nectarie Schimonahul din chinoviul românesc Prodromu-Athos la 100 de ani de la moartea lui*, în rev. Acta Musicae Bizantinae, vol.II, aprilie, 2000.
3. BUZERA, Pr. Alexie Al., *Profesorul Chiril Popescu, 1897-1992*, în rev.M.O., an XLIV, nr. 1-6, Craiova, 1992.
4. CHIRCEV Elena, *Relația text-diastematică-cheironomie în incipituri și cadențe ale kekragariilor din două manuscrise aparținând bibliotecilor clujene*, în Acta Musicae Bizantinae, vol.VII, mai, Iași, 2004.
5. CHIRCEV Elena, *Creația muzicală românească de sorginte bizantină în perioada 1918-2018 în rev. Artes. Revistă de muzicologie*, vol.19-20, Editura Artes, 2019
6. GOLCEA, Ioan, *Destin și împlinire în activitatea muzicianului-psalt Sebastian Barbu-Bucur în vol.Simpozionul internațional de muzicologie bizantină, 300 de ani de românie (1713-2013)*, Editura U.N.M.B. ediția a II-a, București, 2013.
7. GHEORGHIȚĂ, Nicolae, *Muzica Bizantină-o scurtă prezentare*, în rev. G.B., an.LXV, nr.9-12, sept.- dec., 2006.
8. MELNICIUC-PUICĂ, Lect.univ.dr. Ilie, *Lecturile biblice din cadrul Sf. Liturghii în creștinismul oriental*, în rev. Pleroma, an X, nr.1, 2008.
9. MOLDOVEANU, Nicu Profesorul, *Protopsaltul si clericul Anton V. Uncu*, în rev. B.O.R. an XCVIII, nr.9-10, 1988.

10. PĂCURARIU, Pr.Ioan, *Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea omofonă*, în Glasul Bisericii, XXXVII, nr.1-2, 1978.
11. STANCIU, Pr.Vasile, *Muzica liturgică în dimensiunea ei patristică și canonică* în rev. Studia Universitas Babeș-Bolyai Theologia Orthodoxa, Cluj-Napoca, nr.2., 1994.
12. ****Cele mai însemnate imne ortodoxe contra ereticilor* în rev. B.O.R, an XIX, nr.8 nov.

5.SURSE ELECTRONICE

<http://www.ec-patr.net/en/psaltai/manuelbyz.htm>. , ultima accesare 12.08.2019.

<http://www.ec-patr.net/en/history/gregory-byzantios.htm>. , accesat la data de 12.08.2019.

ISBN: 978-606-37-1416-0